

Het Woudaapje, een zeldzame vogel in Zuid-Kennemerland

Hans Vader

Tijdens één van mijn BMP-rondes in 2009 in het infiltratiegebied van de Amsterdamse Waterleidingduinen hoorde ik een langdurig roepend mannetje Woudaap. Deze waarneming vormt de aanleiding voor dit artikel. Hoe is het met dit kleine stiekeme reigertje in onze regio gesteld?

Op 13 juni hoorde ik tussen 05.30 en 06.00 uur, eerst op flinke afstand, een aanvankelijk onbekend ritmisch geluid. Ik vermoedde dat men op het ringstation geluiden draaide. Dichterbij gekomen hoorde ik dat het een Woudaapje was. Het klonk als een schor "wouw-wouw-wouw", iedere 3 seconde herhaald en zeker een halfuur aan één stuk door. Toen hoorde ik ook dat het niet bij het ringstation vandaan kwam, maar uit een hoge Schietwilg aan de rand van een kwelplas. Hoewel ik op minder dan 100 meter afstand stond, ging het roepen gewoon door. Maar hoe ik ook mijn best deed, ik kreeg geen glimp van het Woudaapje te zien.

Thuis gekomen, bleek dat deze waarneming voor BMP scoorde als "mogelijk broedgeval". Hoewel het biotoop zeer geschikt is, heb ik toch mijn twijfels over broeden. Ik heb namelijk na deze waarneming niets meer gemerkt van wat op een broedgeval zou kunnen wijzen.

Het Woudaapje

De Latijnse naam van dit reigertje is *Ixobrychus minutus* en dat betekent: zeer kleine harskleurige bruller. Persoonlijk vind ik zijn vroegere naam Wouwaapje beter, want het geluid dat het mannetje voortbrengt klinkt als een hees blaffend wouw-wouw. Ons kleinste reigertje heeft een lengte (gestrekt) van 33-38 cm en een spanwijdte van 49-58 cm. (ter vergelijking, een Blauwe reiger heeft een lengte van 84-102 cm en spanwijdte van 155-175 cm) Dat betekent dat als het Woudaapje rechtop staat, hij zeker niet hoger is dan 25 cm en sluipend door het riet nog minder.

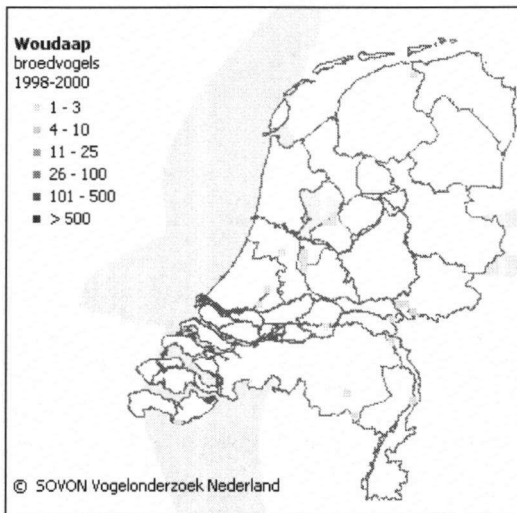

Woudaapje in de AWD. Hans Vader.

Woudaapjes in jeugdkleed lijken door hun bruine, donker gestreepte verenkleed op een mini Roerdomp. Het volwassen vrouwtje heeft een beige-bruine kop, nek en borst met een donkere kruin. De rug is bruin-zwart gestreept en de handpennen zijn bijna zwart. De armdekveren vormen een zeemkleurige grote vlek. Het volwassen mannetje heeft een zwarte kruin, rug en hand- en armpennen, met een geel-beige vleugelvlek. Kop en nek zijn blauwachtig. Kortom, het is een prachtig klein reigertje.

Broedplaatsen

Vroeger was het Woudaapje beslist niet zeldzaam en broedde vooral in laagveenmoerassen, soms ook in hoogveenmoerassen. Het bolwerk was in de Reeuwijkse-, Nieuwkoopse- en Ackerdijkseplassen in Zuid-Holland. Maar ook in de Utrechtse laagveenmoerassen en langs de grote rivieren in Noord-Brabant, Limburg, Overijssel en Friesland. Nog steeds zijn dit de plaatsen waar het Woudaapje broedt – zij het in veel lagere aantallen (figuur 1).

Figuur 1: Aantal en verspreiding van Woudaapje broedparen in Nederland van 1998 – 2000 (bron: SOVON)

Trektijd

De Woudaapjes komen op hun broedplaatsen terug vooral in mei, maar soms tot in juni. De broedplaatsen worden verlaten vanaf eind juli, maar de echte trek is enige weken later. De Nederlandse broedvogels trekken in zuidelijke richting in een breed front over de Middellandse Zee en de Sahara. Ze overwinteren grofweg tussen de Sahel en de Kaaprovincie in Afrika.

Enorme achteruitgang

Verschillende avifauna's geven broedaantallen voor Nederland. Zie tabel 1 voor geschatte aantallen in verschillende tijdvakken.

Tabel 1. Aantal geschatte broedparen van Woudaap in de periode 1961-1997. (bron: SOVON)

Periode	Aantal broedpaar:
1961-1967	170-200
1973-1977	100
1982-1983	35
1988-1989	20-30
1992-1997	7-10

Het zal duidelijk zijn dat een waarneming tegenwoordig behoorlijk bijzonder is. Het Woudaapje staat dan ook inmiddels op de Rode Lijst en wordt omschreven als 'uiterst schaarse broedvogel'.

Oude waarnemingen

Onze onvolprezen avifauna "Vogels in het landschap" meldt het volgende over het voorkomen van Woudaap in de regio: dwaalgast, voormalige broedvogel. Het Woudaapje broedde de eerste 30 jaar van de 20^e eeuw in een rietmoeras (waarschijnlijk de Liede) aan de oostkant van Haarlem. Het laatst bekende broedgeval was in 1931. Hierna worden slechts 4 waarnemingen vermeld van telkens 1 exemplaar: op 17 augustus 1968, van 28 mei t/m 7 juni 1972 en op 28 augustus 1977, allen in de AW-duinen en op 13 augustus 1978 in Middenduin. De enige voorjaarswaarneming was in 1972, toen verbleef er een mannetje minstens 11 dagen in het 1^e infiltratiegebied in de AW-duinen. Hij werd daar vaak aangevallen door de daar broedende Kokmeeuwen en viel daardoor op. Op 28 augustus 1977 werd een juveniel exemplaar opgestoten tussen geul 15-17 in het infiltratiegebied.

In 1998 werd tijdens een nachtelijke vangactie op 20 augustus 1 juveniel exemplaar gevangen in het infiltratiegebied.

Recente waarnemingen in de AWD

In de eerste jaren van de 21^e eeuw zullen er waarschijnlijk maximaal jaarlijks zo'n 10 paar Woudaapje in Nederland gebroed hebben. Het is daarom bijzonder dat er in de afgelopen jaren wel een reeks waarnemingen gedaan is in het 1^e infiltratiegebied van de AWD. Hier volgen de waarnemingen uit de AWD:

- 2000: Op 31 juli 1 man, 1 augustus 4 keer 1 man en 5 augustus 1 man, allen ter plaatse in infiltratiegebied;
- 2001: Op 2 augustus werd een 1^e kalenderjaar mannetje gevangen in het infiltratiegebied;
- 2002: Op 30 augustus werd een adult mannetje gevangen in het infiltratiegebied;
- 2003. Op 27 juni werd een adult vrouwtje gevangen in het infiltratiegebied;
- 2004. Op 7 en 14 augustus een roepend mannetje en op 22 augustus 1 mannetje ter plaatse in infiltratiegebied;
- 2005. Op 19 augustus en op 3 september 1 juveniel exemplaar ter plaatse in 1^e infiltratiegebied;
- En dus in 2009 de eerder genoemde roepende man in het 1^e infiltratiegebied.

Het Vogelringstation in de AWD heeft inmiddels in totaal 4 exemplaren geringd. De meeste waarnemingen van eind juli en augustus in de afgelopen jaren duiden op trekkende exemplaren of rondzwerfende juveniele vogels. De vangst in 2003 van een adult vrouwtje op 27 juni en het roepende mannetje van 13 juni 2009 zijn zondermeer 'verdacht' en zouden op een mogelijk broedgeval kunnen duiden.

Bovenstaande waarnemingen geven aan dat het infiltratiegebied van bijzondere waarde is voor Woudaapjes. Het is daarom te hopen dat Waternet deze bevindingen meeneemt in haar beheer en het 1^e infiltratiegebied als een bijzonder vogelbroedgebied gaat beheren, onder andere door de waterstanden in het terrein vogelvriendelijker te regelen.